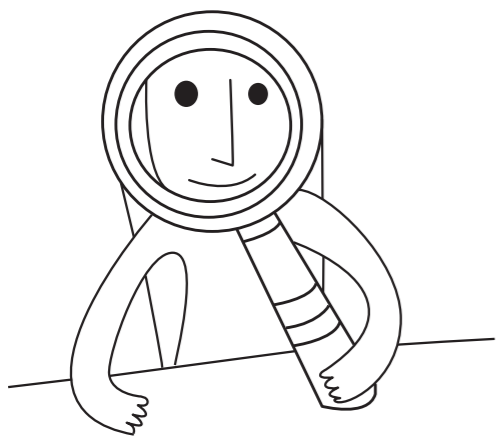

Mobilné telefóny a elektronické komunikácie

čo by mali rodičia o nich vedieť

obsah

- 2** úvod
- 4** internet a obsah nevhodný pre mládež
- 8** chaty a webové diskusné fóra
- 14** blogy a blogovanie
- 18** lokalizačné služby
- 22** zavražďovanie a obťažovanie pomocou mobilu
- 26** zneužívanie mobilných telefónov – falošné tiesňové volania
- 28** krádež telefónu
- 30** mobilné telefóny a bezpečnosť detí na cestách
- 32** spam
- 36** obrazové/video správy
- 38** mobilné telefóny a zdravie
- 42** slovníček

úvod

Mobilný telefón sa už dávno stal bežným nástrojom na komunikáciu detí s rodičmi, súrodencami aj kamarátmi. Tak ako v každej technológii aj v mobilnom telefóne sa však ukrýva isté riziko náhodného alebo zámerného zneužitia. Úlohou tejto brožúry je oboznámiť najmä nás – rodičov – s rizikami, ktoré prináša využívanie mobilného telefónu a elektronických komunikácií (napríklad internetu) deťmi.

Nemali by nás zaujímať iba telefónne účty dieťaťa. Oveľa dôležitejšie je vedieť, ako dieťa telefón používa.

Nenadväzuje náhodné kontakty s neznámymi ľuďmi? Nezapája sa do rozhovorov na nevhodných diskusných fórach? Netelefonuje na audiotextové alebo núdzové linky? Neobťažuje telefonátmi a SMS správami neoblíbeného spolužiaka? Alebo naopak – nie je terčom telefonického šikanovania práve naše dieťa? Nejednen z nás by bol možno prekvapený, keby sa dozvedel, aké texty a obrázky má dieťa uložené vo svojom telefóne.

A tu sa dostávame k otázke: Kontrolovať či nekontrolovať? Ako zabezpečiť právo na súkromie dieťaťa, a zároveň niesť zodpovednosť za jeho výchovu?

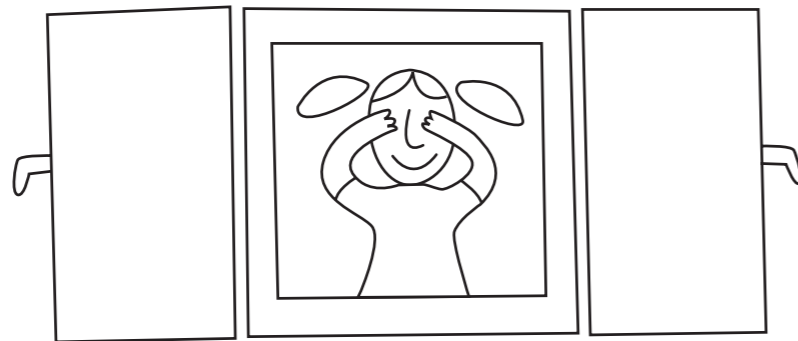
Najdôležitejšie je poskytnúť dieťaťu priateľským spôsobom dostatok informácií. Poučiť ho, ako s telefónom narábať, a poukázať na možné negatíva a prípadné následky (napr. zneužitie tiesňových línií). Nie vždy je to však také jednoduché.

Často sa totiž stáva, že my, rodičia, sme v ovládaní mobilu oveľa menej zruční ako naše deti. Je preto dôležité, aby sme sa dozvedeli viac o možnostiach mobilných telefónov. Budeme tak môcť vysvetliť deťom, ako správne používať telefón, a tiež účinnejšie predchádzať jeho možnému zneužitiu. Veríme, že aj pomocou tejto príručky od spoločnosti Orange Slovensko sa naučia naše deti zodpovedne pristupovať k používaniu mobilného telefónu a jeho služieb.

Mária Tóthová-Šimčáková
detská psychologička

internet a obsah nevhodný pre mládež

Aj keď Orange chráni prístup k obsahu pre dospelých na svojich internetových stránkach, asi nikoho neprekvapí fakt, že na internete možno veľmi jednoducho nájsť stránky obsahujúce tvrdú pornografiu, násilie a hazardné hry. Prístup na tieto stránky často nie je nijako obmedzený a obvykle stačí len kliknúť na tlačidlo, ktoré potvrdzuje, že máte viac ako 18 rokov. To dokáže aj malé dieťa.

Ako sa môžu dostať deti cez mobilný telefón k „obsahu nevhodnému pre mládež“?

Mnohé telefóny umožňujú prístup na mobilný internet a ponúkajú prístup k celej škále služieb a informácií určených dospelým. V tomto zmysle sa mobilné telefóny stávajú malými počítačmi a možno ich používať ako bránu alebo „portál“ k informačným zdrojom a materiálom na internete. K internetu je možné dostať sa priamo cez displej telefónu, alebo prostredníctvom počítača, ktorý je pripojený k internetu cez mobilný telefón.

Umožňuje telefón, ktorý som kúpil/a, prístup na internet?

V súčasnosti už takmer každý mobilný telefón umožňuje prístup k zjednodušenej forme interne-

tu – k WAPu. (Pozri časť Slovníček na konci tohto sprievodcu.) Väčšina predávaných mobilných telefónov taktiež umožňuje prístup k internetu po pripojení k počítaču alebo notebooku.

Ako zablokujete prístup k materiálu určenému dospelým?

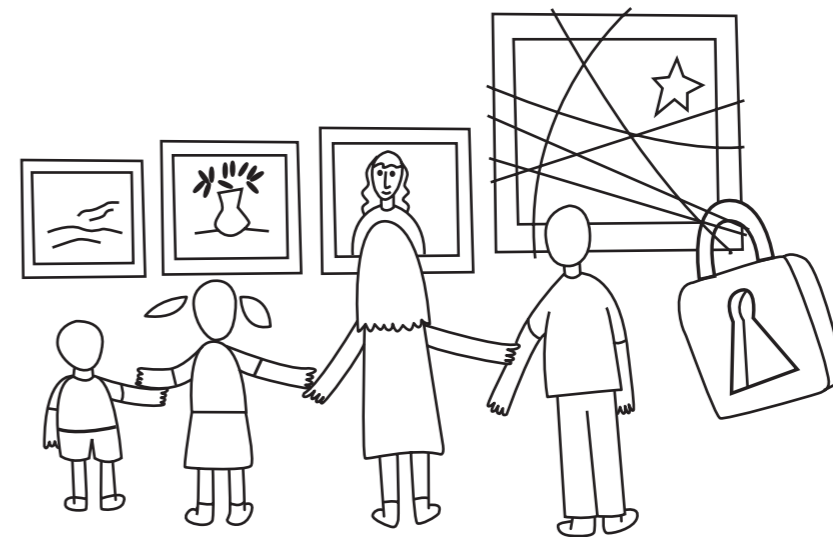
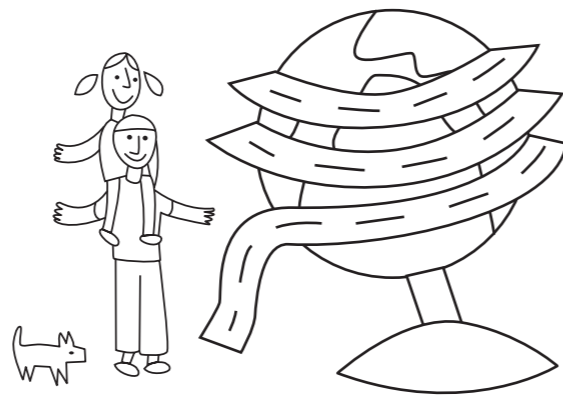
Ak sa obávate, že by vaše dieťa mohlo počas používania svojho mobilu získať prístup k materiálu určenému dospelým, spoločnosť Orange Slovensko môže zablokovať jeho prístup ku všetkým službám mobilného internetu.

Podrobnejšie informácie získate v spoločnosti Orange Slovensko na Zákazníckej linke 905 (0905 905 905).

Oznamovanie možného protizákonného obsahu na internete

Ak náhodou narazíte na internete na protizákonný obsah – ilegálna pornografia, stránky podnecujúce

rasovú a inú neznášanlivosť alebo stránky akokoľvek podporujúce porušovanie platných zákonov, mali by ste ich oznámiť polícii, prípadne na internetovej stránke www.inhope.org, čo je Medzinárodná asociácia internetových liniek, ktorá sa zaoberá monitorovaním protizákonného obsahu na internete.

témy na rozhovor

- Hovoriť s vašimi ratolesťami o témach nevhodných pre deti môže byť háklivé. Je preto dôležité, aby ste k nej pristupovali formou adekvátnou veku dieťaťa. Mali by ste posmeliť dieťa, aby sa nebálo oznámiť vám alebo inej dospelšej osobe (napr. učiteľovi), ak na internete nájde niečo, čo ho znepokojí alebo rozruší. Následne by ste sa mali pokúsiť dieťaťu objasniť, čo našlo, a rozptýliť jeho prípadné obavy.

chaty a webové diskusné fóra

Internet umožňuje okrem hľadania najrôznejších informácií aj komunikáciu medzi ľuďmi. Základné prostriedky komunikácie na internete sú tzv. chaty – chatovacie stránky a diskusné fóra.

■ chatovacie stránky

Chat, chatovacia stránka (z anglického chat = pokec, čítaj čet, četovacia) je internetová stránka umožňujúca tisícom ľudí, aby sa navzájom spoznávali a rozprávali v reálnom čase prostredníctvom textových odkazov.

Vzájomná komunikácia účastníkov chatu môže byť verejná (každý vidí všetko čo sa napíše) a súkromná (komunikujú len diskutujúci a ostatní nevidia obsah ich vzájomnej komunikácie). Chatovacie stránky bývajú rozdelené na tematicky zamerané miestnosti (tzv. chatroomy). V nich jednotliví diskutujúci vystupujú pod svojimi kryciami identitami – tzv. nickmi.

Nick (z anglického nickname = prezývka) umožňuje komukoľvek si vytvoriť vlastnú identitu.

Môže si zmeniť vek, vzhľad, záujmy, povahu a dokonca aj pohlavie. Tak sa môže stať, že sa váš syn rozpráva namiesto rovesníčky so 40-ročným pánom, ktorý si vytvoril identitu 10-ročnej školáčky.

Vytváranie detskej identity dospelými na najrôznejšie – väčšinou nebezpečné – účely sa nazýva grooming. O rizikách tohto javu asi netreba veľa písať, oveľa dôležitejšie je o nich s deťmi hovoriť.

Chatové miestnosti bývajú rozdelené podľa vekovej prístupnosti. Vstup do chatovej miestnosti pre dospelých je však obvykle zabezpečený len deklaratívnym vyhlásením o veku. V jednotlivých miestnostiach obvykle pôsobia tzv. administrátori. Ich úlohou je mazať verejne umiestnené nevhodné príspevky. Netýka sa to však miestností pre dospelých. Po odkliknutí „Áno, mám 18 rokov“ sa môže dieťa dostať do miestnosti s verejne prístupným explicitným sexuálnym obsahom. Ďalším rizikom sú súkromné správy. Administrátori ich totiž nekontrolujú.

Ak sa dieťa stretne s nejakými nevhodnými súkromnými správami, malo by vám to oznámiť a následne je možné v spolupráci s prevádzkovateľom daného chatu takúto osobu vypátrať.

Práve anonymita internetu a možnosť skrývať svoju identitu sú veľkým rizikom. Do určitého veku vašich detí rozhodne neodporúčame nechávať ich samostatne stretávať s ľuďmi, s ktorými sa zoznámia na internete.

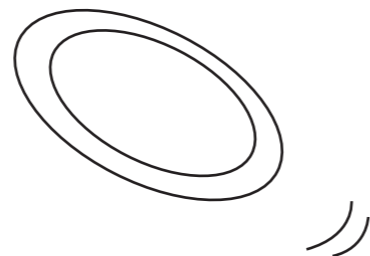

■ diskusné fóra

Tieto stránky obvykle neumožňujú rozhovor v reálnom čase medzi návštevníkmi. Sú úzko tematicky zamerané – napr. na hudbu, filmy, šport, hry. To znamená, že návštevníci sa sami zaujímajú o danú problematiku a administrátori obvykle dbajú o tematickú čistotu diskusií. Znamená to, že príspevky, ktoré sa danej témy netýkajú, sú rýchlo zmazané. Isté riziko predstavujú súkromné správy.

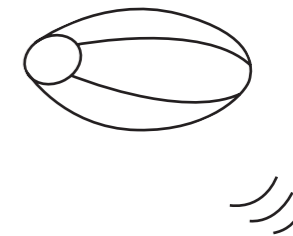
Keďže však neslúžia na rozhovor v reálnom čase, riziko ich zneužitia je oveľa nižšie než pri chate.

Pokiaľ dieťa navštevuje diskusné fóra zodpovedajúce jeho veku, hrozí mu len minimálne nebezpečenstvo. Naopak – dozvie sa veľa zaujímavých informácií z celého sveta a môže diskutovať s rovesníkmi s podobnými záujmami.

Veľké riziko predstavujú diskusné fóra zaoberajúce sa pochybnými alebo priamo ilegálnymi aktivitami. Sem patria stránky šíriace zakázanú pornografiu, verbujúce do extrémistických skupín, propagujúce násilie či priamo podporujúce aktivity v rozpore so zákonom. Nebezpečné sú aj diskusné fóra rôznych pochybných náboženských skupín a kultov.

Iný druh rizika predstavuje návšteva stránok, na ktorých je možné stiahnuť nelegálne šírené hry, softvér, filmy či hudbu. Okrem toho, že sťahovaním týchto materiálov sa porušujú autorské práva, môže dieťa stiahnuť veku nevhodné materiály či zavíriť váš domáci počítač.

témy na rozhovor

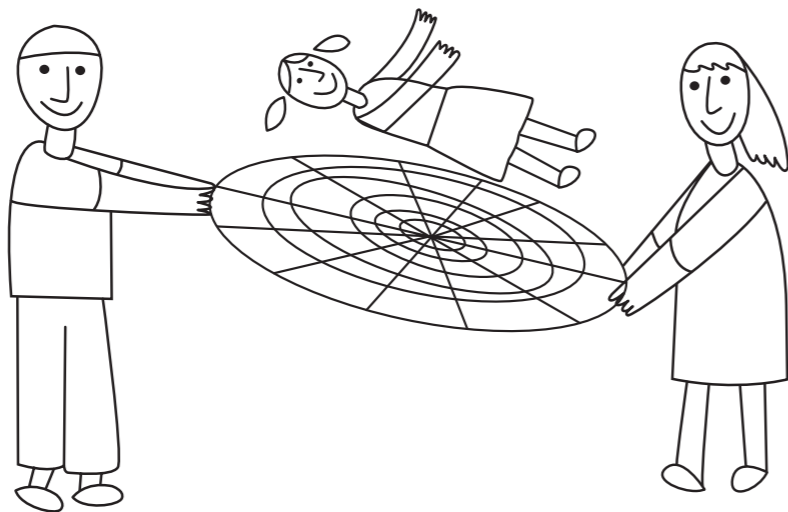
- Dbajte na to, aby sa vaše deti bez vášho sprievodu nestretávali s niekým, koho spoznali na chate alebo diskusnom fóre.
- Nech nikdy neposkytujú svoje osobné údaje, adresy, telefónne čísla (svoje ani kohokoľvek iného), e-mailové adresy, názov školy alebo fotografie.
- Poučte svoje deti o tom, aby nikdy neprehrádzali tajné alebo dôverné informácie neznámym ľuďom na internete.
- Deti by mali dôverovať svojmu inštinktu. Ak majú nepríjemný alebo čudný pocit, z diskusného fóra by mali odísť a povedať to vám alebo učiteľom. Následne po vyhodnotení možnej hrozby by ste sa mali obrátiť na prevádzkovateľa stránky alebo orgány činné v trestnom konaní a situáciu ďalej riešiť.
- Nech deti neotvárajú žiadne internetové stránky, ktoré im niekto pošle počas chatovania. Môžu obsahovať počítačové vírusy alebo znepokojujúci materiál.

blogy a blogovanie

V posledných rokoch sme svedkami rýchlo rastúceho počtu internetových stránok umožňujúcich ich používateľom prezentovať svoju vlastnú domovskú stránku alebo profil.

U detí a mládeže sú obľúbené ako prostriedok na sebaujadrenie a ako spôsob utužovania vzťahov s priateľmi. Je to činnosť, ktorú niektorí nazývajú blogovanie.

Typickým využitím takýchto stránok je zverejňovanie internetových denníkov formou „blogov“. Často obsahujú aj obrázky, zoznamy v štýle „mám rád“ a „nemám rád“, podrobné kontaktné údaje, odkazy na iný obsah a viac-menej čokoľvek, čo má používateľ chuť v nich zverejniť.

Väčšina stránok zároveň umožňuje nechávať odkazy. Existujú aj internetové stránky tohto druhu zostavené špeciálne pre mobily. Ako sa zdokonaľuje a zrýchľuje prístup modemových telefónov na sieť, rozdiel medzi mobilným a „obyčajným“ obsahom sa zotiera veľmi rýchlo.

Aké negatíva so sebou takéto stránky prinášajú?

Internetové stránky tohto typu majú zvyčajne jasné pokyny pre používateľov, ktoré je potrebné pred zaregistrovaním prečítať. Môžu obsahovať „pravidlá domácnosti“ týkajúce sa veku používateľa, a rady o tom, čo nezverejňovať, ako aj spôsoby oznamovania nežiaduceho obsahu.

Niektoré disponujú aj personálom, ktorý „odchyťva“ správy maloletých osôb.

Riziká súvisiace s týmito stránkami však naďalej pretrvávajú.

Na čo by ste mali dávať pozor:

■ Viditeľnosť

Mládež – veľká časť používateľov týchto stránok – si nie vždy uvedomuje, že materiál, ktorý zverejňuje na týchto stránkach, si môže prehliadať ktokoľvek na svete, kto vlastní počítač. Preto komentáre, podrobnosti o svojej osobe alebo obrázky zverejnené na týchto stránkach by nemali byť v žiadnom prípade súkromné.

■ Dozor

Aby ste mali istotu, že vaše deti používajú internetové stránky rozumne a uvážene, musíte vedieť, ktoré služby využívajú a aké majú používateľské meno. Ruku na srdce, viete to?

■ Nevítaní návštevníci

Tieto stránky ako magnet priťahujú aj najrôznejšie typy ľudí, ktorých by ste neradi videli v spoločnosti svojich detí. Patria k nim pedofili, výrobcovia detskej pornografie, osoby verbujúce do extrémistických skupín a podporujúce ubližovanie si a samovražednú posadnutosť.

Čo môžete urobiť?

Oboznámte sa so spôsobom fungovania týchto stránok a dohodnite sa s vaším dieťaťom, že budete pravidelne kontrolovať, čo zverejňuje vo svojich profiloch. Pravidelne sa rozprávajte o aktivitách svojho dieťaťa na internete, a to spôsobom, ktorý ho posmeľuje k otvorenosti. Všeobecne platí, že pre dieťa je ľahšie zahľadiť svoje stopy ako pre rodiča odha-

liť ich, preto otvorený a úprimný rozhovor pomôže včas znížiť nutkanie vášho dieťaťa na takéto správanie.

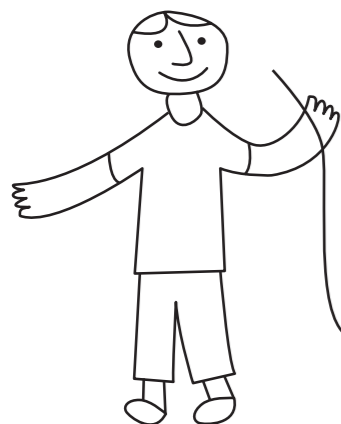
Udržiavajte styky s rodičmi kamarátov svojich detí. Takým spôsobom budete môcť vo vzájomnej spolupráci riešiť objavujúce sa otázky a problémy ľahšie a rýchlejšie.

témy na rozhovor

- Vysvetlite dieťaťu, čo sú to súkromné informácie a aké riziko hrozí pri ich zneužití. Dôležité je vyhnúť sa zverejneniu informácií, ktoré by mohli vyradiť ich identitu, meno, bydlisko, školu, údaje o rodičoch, majetkových pomeroch atď. Dôležité je, aby nenadväzovali kontakty s kýmkoľvek, kto im napíše.

lokalizačné služby

Lokalizačné služby predstavujú skupinu služieb závislých od mobilnej siete, ktoré rozpoznávajú, kde sa práve nachádza používateľ mobilného telefónu.

Poloha používateľa mobilu sa určuje rádiovým spojením medzi jeho prístrojom a najbližšou mobilnou základňovou stanicou alebo „telefónnym stožiarom“. Aj keď jeho telefón nie je práve v činnosti, ak zostane zapnutý, pravidelne vysiela signály, aby umožnil komunikáciu s najbližšou dostupnou základňovou stanicou.

Keďže sieť túto činnosť zaznamenáva, poskytuje jej operátorom približnú polohu. Poloha sa určuje presnejšie, ak sa v blízkosti nachádza niekoľko základňových staníc, čo je aj dôvod, prečo tieto služby lepšie fungujú v mestskom prostredí.

Lokalizačné služby sú systémy vyvinuté predovšetkým na to, aby pomohli vyhľadať ľudí, ktorí dali svoj súhlas na lokalizovanie zamestnávateľovi, priateľom

alebo rodine. Existujú aj verzie využívané na vyhľadávanie detí alebo postihnutých. Iné sú zasa vyvinuté na sledovanie strojov a vozidiel.

Lokalizačné služby sú veľmi užitočné. Umožňujú napríklad získavať správy o počasí na mieste, kde sa nachádza užívateľ, ako aj podrobné informácie o miestach nákupných centier či najbližších bankomatov. Okrem toho lokalizačné služby pomáhajú zorientovať sa na neznámom mieste, ale aj lokalizovať iné osoby.

Niektoré lokalizačné služby sa používajú na zistenie vlastnej polohy – podobným spôsobom ako satelitný navigačný systém GPS aplikovaný pri aktivitách v prírode – hoci telefonická verzia je zvyčajne menej presná.

Kto dostáva tieto informácie?

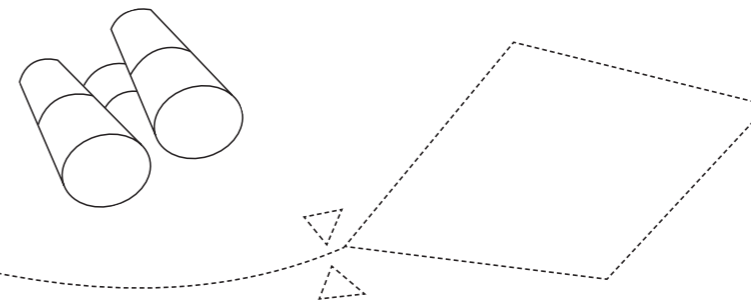
Žiadosť o zistenie polohy môže podať používateľ, iný jednotlivец alebo organizácia, akou je napríklad poskytovateľ aplikácie alebo siete. Orange chráni súkromie svojich užívateľov tým, že umožňuje lokalizovať len osoby, ktoré s tým súhlasia.

Akú hrozbu predstavuje zneužitie lokalizačných služieb?

Keď príde žiadosť o zistenie polohy, zákazník (vyhľadávaná osoba) musí so žiadosťou súhlasiť a súčasne by na mobilný telefón malo prísť textové upozornenie.

Riziká lokalizačných služieb súvisia s:

- nevedomeným (mimovoľným) používaním lokalizačných služieb; správy „spamového“ typu môžu zmanipulovať ľudí, aby sa zaregistrovali na lokalizačné služby bez plného pochopenia dôsledkov svojho konania,
- bezpečnosťou detí; ak by tretia strana bola schopná presvedčiť konečného používateľa mobilného telefónu, aby dal súhlas na sledovanie, využívanie tejto informácie by mohlo deti ohroziť. Ak máte podozrenie, že sa lokalizačné služby využívajú nepovoleným spôsobom, zavolajte na Zákaznícku linku 905 (0905 905 905).

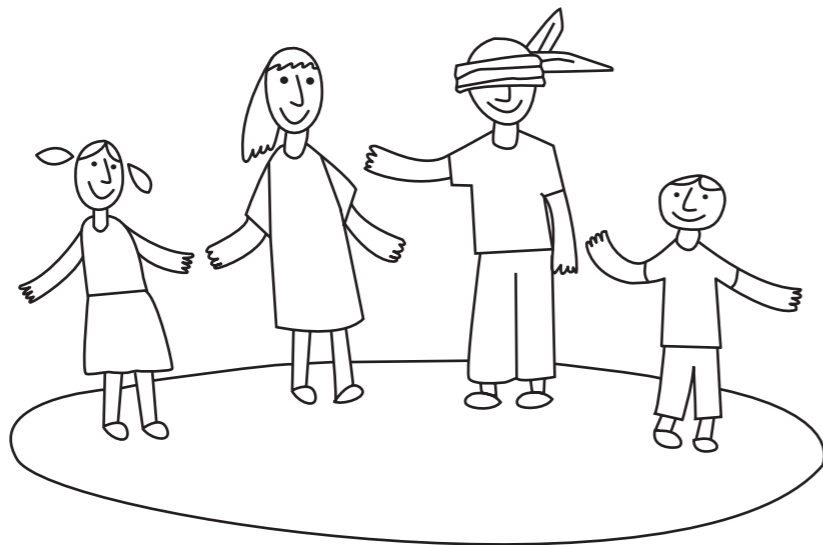

témy na rozhovor

- Postarajte sa, aby vaše deti pochopili, prečo nemajú nikdy potvrdiť žiadosť o vyhľadanie neznámej osobe alebo niekomu, komu nedôverujú, ak sa ich pokúša vyhľadať pomocou lokalizačnej služby, a urobte všetko preto, aby pochopili, prečo je to dôležité.
- Vysvetlite im, že skôr, ako dajú súhlas s akýmkoľvek druhom služby ponúkaným telefonicky, mali by sa opýtať vás.

zастраšovanie a obťažovanie pomocou mobilu

Mobilný telefón sa ľahko môže stať nástrojom na zastrašovanie a obťažovanie iných. Môže ísť napríklad o výhražné hlasové odkazy, zasielanie výhražných textových správ a rozširovanie obrázkov zhotovených telefónom.

Ako rozpoznáte príznaky, že sa to týka vášho dieťaťa?

Zastrašovanie cez telefón môže byť súčasťou rozsiahlejšieho typu šikanovania. Je o to nepríjemnejšie, že dieťa obťažuje doma, v jeho bezpečnom prostredí.

Šikanovanie môže vyvolávať pocit hanby, viny, bezmocnosti, bezcennosti a beznádeje, deti sa ostýchajú hovoriť o ňom, lebo majú pocit, že by sa s ním mali vyrovnávať sami. Príznaky naznačujúce nejaký problém zahŕňajú zmeny v správaní, nevysvetlené

zranenia, neobvyklú mlčanlivosť alebo utiahnutosť, alebo vytrvalé pokusy vyhnúť sa škole, napríklad pod zámienkou „že sa necítia dobre“ a iné.

Ak máte podozrenie na šikanovanie v škole, je nevyhnutné, aby ste sa čo najskôr spojili s učiteľmi.

Krajným a zároveň jednoduchým riešením je zmena telefónneho čísla. Na základe vašej žiadosti môže spoločnosť Orange Slovensko poskytnúť polícii príslušné informácie. Podľa zákona o ochrane osobných údajov však nemôže získané informácie o volajúcom poskytnúť priamo vám.

témy na rozhovor

Predtým, ako si deti vezmú mobil so sebou von, je dobré dať im nasledujúce rady:

- Nikdy by nemali o sebe poskytovať informácie, ak nepoznajú volajúceho.
- Volajúci by sa mal vždy predstaviť, najmä ak sa nezobrazí žiadne číslo.
- V privítaní svojej schránky by nemali uvádzať alternatívne kontaktné údaje.
- Mali by si vždy rozmyslieť, komu dajú svoje číslo.
- Mali by si vypnúť nastavenie Bluetooth na telefóne v prípade, že nežiaduce správy prichádzali týmto spôsobom.

- Poučte ich, že ak nevedia, od koho je textová správa, nemali by na ňu odpovedať (mohla byť zaslaná dokonca omylom na nesprávne alebo na náhodne vybrané číslo) a ak ich text obťažuje, mali by

- text ukázať dôveryhodnému človeku, vám alebo učiteľovi,
- ponechať správu ako dôkaz,
- poznačiť si číslo odosielateľa alebo údaje o pôvode, ktoré nájdú na konci správy.

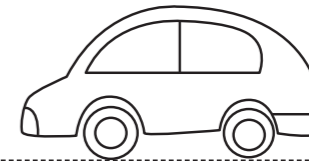
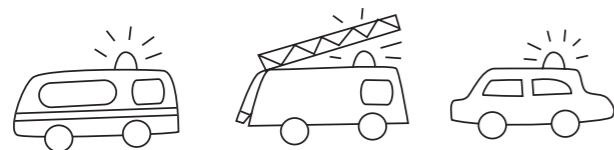
Nezabúdajte, že vaše deti nemusia byť len obeťou, ale aj páchatelmi. Vysvetlite svojim deťom, že všetky textové správy a telefonáty možno vystopovať a že šikanovanie tohto typu nie je nikdy prípustné a spôsobuje skutočné fyzické a psychické utrpenie.

zneužívanie mobilných telefónov – falošné tiesňové volania

Jednou z najrozšírenejších a najnebezpečnejších foriem zneužívania mobilov sú falošné tiesňové volania.

Falošné poplachy nielenže plytvajú časom a finančnými prostriedkami pohotovostnej služby, ale aj ohrozujú životy ľudí, ktorí sú naozaj v ohrození. Ktorákoľvek jednotka privolaná v predstieranej tiesni nemôže reagovať na skutočnú tiesňovú situáciu.

Inými slovami, tieto „žartíky“ môžu mať ďalekosiahle následky. Týka sa to nielen volaní priamo na tiesňové čísla, ale aj šírenia poplašnej správy všeobecne – napr. správou o uložení bomby v škole.

témy na rozhovor

- Keď budete dieťaťu dávať mobilný telefón, nezabudnite ho skôr, ako mobil použije, upozorniť na nebezpečenstvo a nezodpovednosť falošných tiesňových telefonátov.
- Zdôraznite, že vaše dieťa ponesie za také správanie dôsledky. Falošné volanie na tiesňové čísla je trestný čin a môže viesť k trestnému stíhaniu. Pohotovostné služby v súčasnosti využívajú oba typy postihov čoraz častejšie. Nezabúdajte, že všetky volania na núdzové čísla možno identifikovať.
- Opatrnosť je nutná, aj keď je prístroj uložený v taške alebo vo vrecku. Je skonštruovaný tak, aby na tiesňové číslo bolo možné volať aj v prípade, keď je klávesnica zablokovaná.
- Zároveň je vhodné, aby ste deťom vysvetlili význam tiesňových čísel a ich správne použitie.

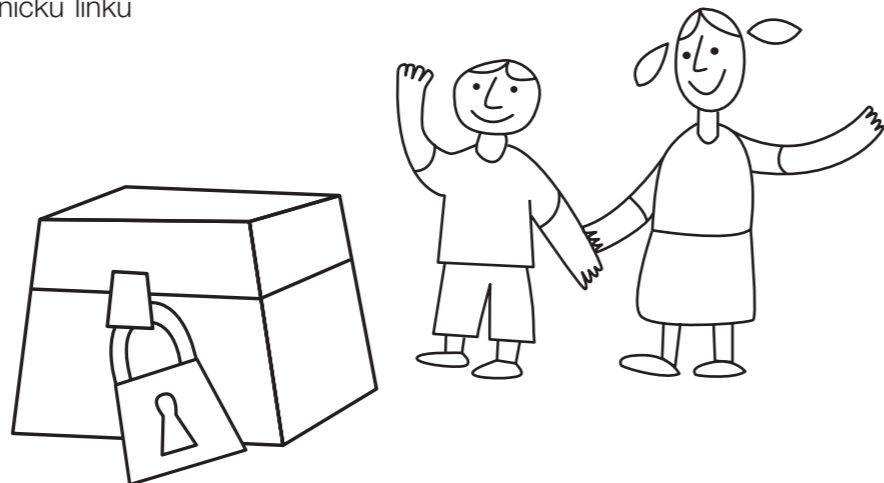
krádež telefónu

S rastúcim počtom vlastníkov mobilov sa tieto telefóny postupne stávajú „módny doplnkom“ najmä mladých ľudí. To, popri ich pomerne vysokej cene, malých rozmeroch a ľahkej predajnosti ďalej zvyšuje aj ich atraktivnosť pre zlodejov a lupičov, ktorí neváhajú použiť fyzickú silu aj zbrane, len aby získali čokoľvek cenné vrátane mobilného telefónu.

Práve deti sa môžu stať ľahkou korisťou.

Ak už došlo ku krádeži, je dobré sa postarať o to, aby ukradnutý telefón nebolo možné znova použiť. Ak dôjde k strate alebo krádeži telefónu, je dôležité, aby ste čo najskôr zavolali na Zákaznícku linku

905 (0905 905 905). Spoločnosť Orange Slovensko zablokuje SIM kartu a zablokuje hovory z telefónneho účtu.

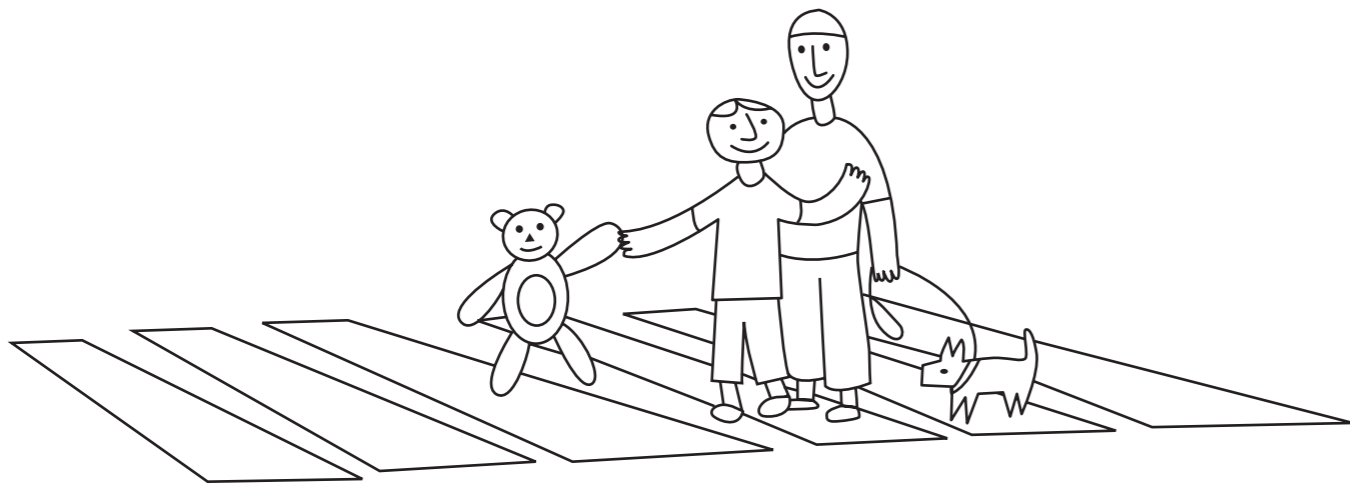
témy na rozhovor

- Podľa štatistík najväčšiu hrozbu okradnutia detí predstavuje najmä dospievajúca mládež. Vysvetlite deťom, ako znížiť toto riziko. Nemali by ukazovať nový telefón celému okoliu s výnimkou blízkych a dôveryhodných priateľov. Mali by sa vyhýbať telefonovaniu na miestach, kde všeobecne hrozí krádež či prepadnutie.

mobilný telefón a bezpečnosť detí na cestách

Zrak a sluch sú zmysly dôležité pri bezpečnom pohybe v cestnej premávke. Nesprávne používanie mobilného telefónu môže narúšať pozornosť dieťaťa a tým ho vystaviť nebezpečenstvu.

Mobilné telefóny môžu odvádzať vašu pozornosť, preto by ste sa mali snažiť vyhnúť písaniu textových správ, telefonovaniu alebo inému používaniu prístroja pri prechádzaní cez cestu alebo pri inej účasti v premávke.

Platí to predovšetkým dnes, keď mnohé mobilné telefóny majú zabudované prehrávače hudby – zdroj potešenia pre deti a mladých ľudí. Je veľmi dôležité, aby ste im zdôraznili mimoriadnu opatrnosť pri prechádzaní cez cestu alebo jazde na bicykli, či korčuľiach pri súčasnom počúvaní hudby.

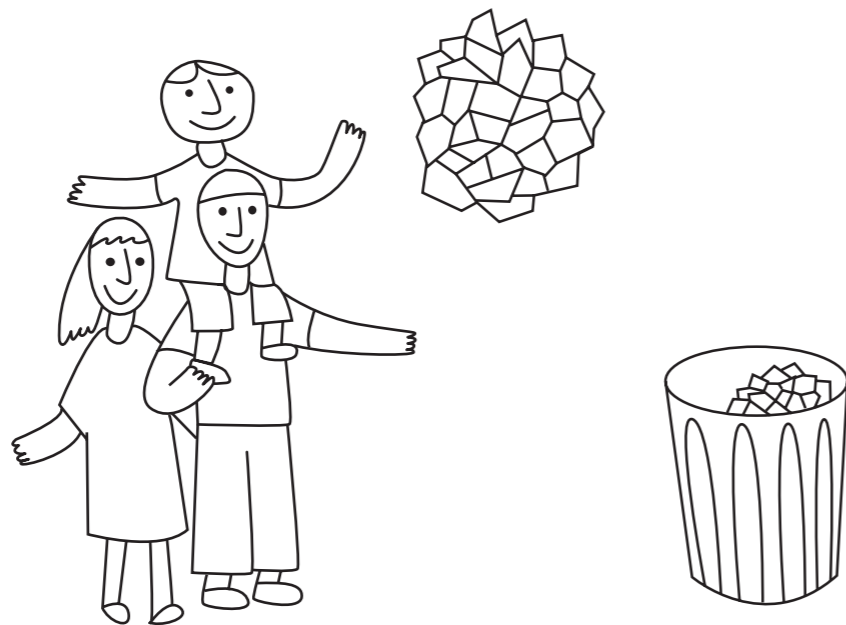
témy na rozhovor

- Vysvetlite deťom, že používanie mobilu pri prechádzaní cez cestu, pri korčuľovaní alebo pri bicyklovaní môže byť nebezpečné.

spam

Spam je nevyžiadaná komerčná správa, o ktorú ste aktívne nepožiadali alebo ste si ju nepredplatili. Príkladom sú správy tvrdiace, že ste vyhrali záhadnú cenu, alebo že sa niekomu páčite, alebo v ktorých vás žiadajú, aby ste zavolali na číslo zaťažené vysokým poplatkom.

Spam môžete dostať na váš mobil napríklad formou SMS správy alebo e-mailu.

Nevyžiadané správy sú v skutočnosti druhom „odpadovej pošty“ alebo komerčnými telefonátmi k vám domov spravidla od ľudí alebo spoločností, ktoré nepoznáte.

Osobitne deti sú takým správam prístupné, lebo nie sú schopné pochopiť cenu ponúkaných služieb, resp. čo sa za nimi skrýva.

Ako „spamové“ správy fungujú?

Zoznamy telefónnych čísel získavajú osoby alebo firmy zaoberajúce sa šírením spamu protizákonne, alebo ich vo forme „komerčných zoznamov“ získavajú od iných spoločností.

Spoločnosť Orange Slovensko neposkytuje iným spoločnostiam telefónne čísla zákazníkov na komerčné účely.

Zrušenie služieb

Ak ste sa už raz stali obeťou spamu, je veľmi ťažké sa ho zbaviť. Stojí však za to, skúsiť to. Ak správa neobsahuje podrobnosti o spôsobe zrušenia služby, kontaktné informácie o odosielateľovi si zvyčajne vyhľadáte na internete alebo prostredníctvom informácií o telefónnych číslach.

Ak ich údaje nemáte, zavolajte na Zákaznícku linku 905 (0905 905 905), kde vám pomôžeme zistiť kontaktné údaje poskytovateľa služby.

Informačné SMS

Informačné SMS k ponuke služieb posiela svojim zákazníkom aj Orange. Ak nemáte záujem o príjem správ spoločnosti Orange Slovensko, spojte sa priamo so Zákazníckou linkou 905, na ktorej môžete požiadať o zrušenie zasielania týchto správ.

Ako sa spamom vyhýbať?

Osoby alebo firmy zaoberajúce sa distribúciou spamu získavajú potrebné kontakty často z rôz-

nych registračných formulárov, o vyplnenie ktorých vás môžu požiadať napríklad pri podpise nejakej zmluvy, objednávky a pod. Pred poskytnutím svojho telefónneho čísla, alebo emailovej adresy si pozorne prečítajte obchodné podmienky na tlačivách. Pri vyplňaní tlačív v papierovej alebo elektronickej podobe by ste mali zaškrtnúť alebo zrušiť okienka s vašim vyhlásením, že si (ne)prajete dostávať marketingové správy.

Nikdy sa neprihlasujte na stránky, ktoré sľubujú odstránenie vášho mena zo spamových zoznamov. Aj keď môžu byť legálne, v skutočnosti len zbierajú čísla mobilných telefónov a platné emailové adresy.

témy na rozhovor

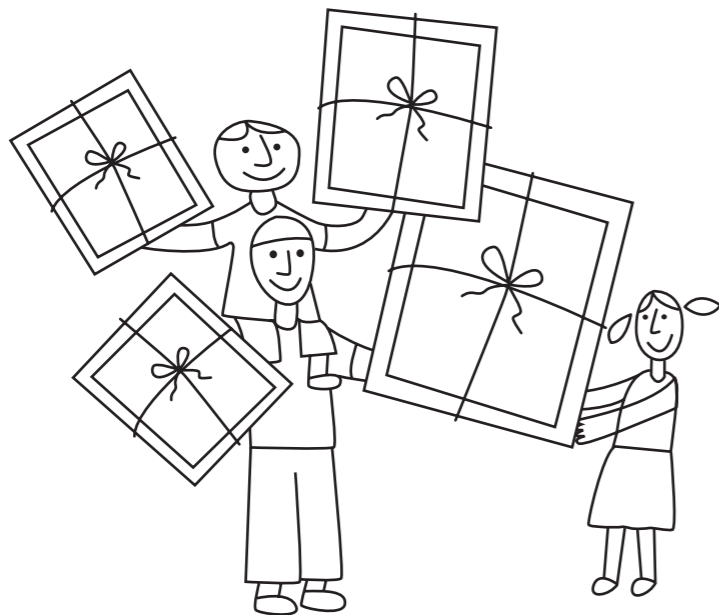
- Vysvetlite vašim deťom riziká spojené s odpovedaním na spamové správy alebo telefonátom na číslo uvedené v správe.
- Poučte svoje dieťa, aby vás pred prijatím telefonической ponuky požiadalo o radu.
- Vysvetlite vašim deťom riziká spojené s odpovedaním na spamové správy.

obrazové a video správy

Fotografovanie, ukladanie a zasielanie obrázkov zhotovených telefónom s fotoaparátom je pre deti a mládež príťažlivé.

Bezpečné a uvážlivé používanie telefónov s fotoaparátom si však vyžaduje kombináciu opatrnosti a zdravého úsudku.

témy na rozhovor

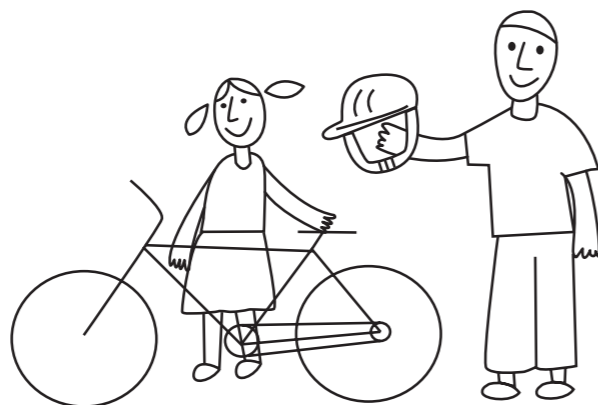
- Upozornite deti, aby nikdy nezasielali fotografie, ktoré privádzajú druhých do rozpakov alebo ich ukazujú v nevhodných situáciách: platí to predovšetkým o fotografiách iných detí. Najlepšie je správať sa k druhým tak, ako chcete, aby sa oni správali k vám.
- Zaslanie vlastnej fotografie do diskusného fóra alebo e-mailom neznámemu chatovému partnerovi nie je dobrý nápad, môže to byť dokonca nebezpečné.
- Každý by mal dodržiavať obmedzenia týkajúce sa používania telefónov s fotoaparátom na miestach, ako sú plavárne, školy a niektoré posilňovne/telocvične.
- Majte sa na pozore pred ľuďmi – najmä neznámymi dospelými – ktorí fotografujú vás a vašich priateľov.

mobilné telefóny a zdravie

Mobilné telefóny sú malé dvojsmerné vysielačky. Sú horúcou novinkou vývoja v rodine zariadení, ktorých pôvod siaha do 50. rokov minulého storočia.

Väčšina mobilných telefónov pracuje v mikrovlnnom rozsahu vysielačieho spektra. Tento rozsah využívajú aj niektoré televízne vysielače, detské monitory, radary, bezdrôtové uzavreté kamerové okruhy, lo-

kalizačné systémy GPS, „Wi-Fi karty“, policajné radary, ovládače garážových dverí a systémy na centrálné uzamykanie áut.

Výskum

Vďaka rozsiahlej histórii výskumu, siahajúcej niekoľko desiatok rokov späť, nie je v súčasnosti známy žiadny negatívny účinok vyžarovania na zdravie človeka. Toto stanovisko je podložené mnohými nezávislými zdravotnými výskumami, uskutočnenými po celom svete počas uplynulých rokov.

V máji 2006 vydala Svetová zdravotnícka organizácia vyhlásenie, že neboli zistené žiadne nepriaznivé

zdravotné následky vyvolané v dôsledku vystavenia rádiových frekvenciám s úrovňou nižšou, ako sú medzinárodné limity vystavenia, vydané Medzinárodnou komisiou pre ochranu pred neionizujúcim žiarením (ICNIRP, 1998/1998).*

Výskumy v tejto oblasti aj naďalej prebiehajú. Spoločnosť Orange zverejňuje pravidelne aktuálne informácie o výsledkoch výskumov na svojej internetovej stránke.

* Smernice ICNIRP boli vytvorené s cieľom obmedziť vystavenie človeka elektromagnetickým poliám (EMF) v podmienkach, keď dochádza k maximálnej absorpcii polí. Toto však nastáva len zriedka, pričom limity na ochranu zamestnancov sú veľmi vysoké a limity vystavenia širokej verejnosti elektromagnetickým poliám sú ešte vyššie. Limity smerníc ICNIRP preto predstavujú veľmi vysoký stupeň ochrany a zakladajú sa na všetkých dostupných vedeckých poznatkoch.

Aké ochrany existujú?

Všetky telefóny predávané v Európe musia vyhovovať emisným normám, ktoré vypracovala Medzinárodná organizácia pre ochranu pred neionizujúcim žiarením (ICNIRP).

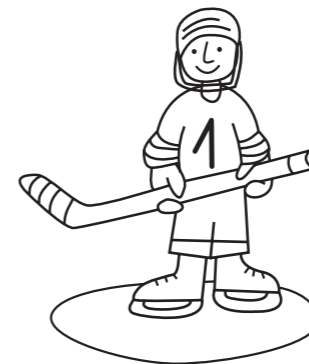
Všetky zariadenia a mobilné telefóny predávané spoločnosťou Orange Slovensko vyhovujú smerniciam ICNIRP. Viac informácií o rádiových vlnách a mobilných telefónnych sieťach nájdete na internetovej stránke spoločnosti Orange Slovensko www.orange.sk.

Ak máte obavy z vyžarovania telefónu, kupujte si telefóny s nízkou špecifickou absorpčnou mierou (SAR). Je to miera množstva energie absorbovanej vašim telom pri používaní konkrétneho typu telefonického prístroja. Informáciu o SAR získate na Zákazníckej linke 905, pri každom prístroji na dotykových obrazovkách v predajniach spoločnosti Orange Slovensko, prípadne na internetovej stránke fóra výrobcov mobilov na adrese www.mmfai.org.

Efektívnym spôsobom zníženia vyžarovania je používanie súpravy na telefonovanie bez použitia rúk a, samozrejme, skracovanie času hovoru. Viac informácií nájdete na internetovej stránke

témy na rozhovor

- Navrhňte deťom, aby telefonovali kratšie a posielali SMS správy. Ak nie je súčasťou balenia telefónu, kúpte im súpravu na telefonovanie bez použitia rúk (súprava handsfree) a nabádajte ich, aby ju používali čo najčastejšie.

slovníček

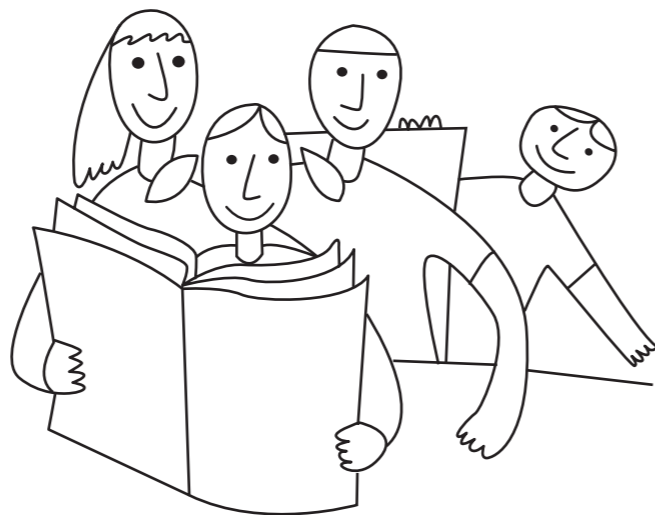
S mobilnými telefónmi sa spája veľa nových výrazov a s nástupom každej technológie sa objavujú ďalšie. Toto sú výrazy, s ktorými sa môžete stretnúť najčastejšie:

■ 3G

Označuje „tretiu generáciu“. Je to technická norma pre mobilné siete tretej generácie bežná v celom mobilnom priemysle, umožňujúca veľmi rýchly prenos dát. Tieto vysoké rýchlosti prenosu dát umožňujú celú škálu nových služieb, ako sú video, prístup na internet a interaktívne služby.

■ Blog

Internetový denník alebo vlastné články.

■ Bluetooth („Modrý zub“)

Forma systému priamej rádiovkej komunikácie z prístroja do prístroja.

Je zabudovaná do mnohých mobilných prístrojov a „bezdrôtových“ slúchadiel.

Telefonickým prístrojom umožňuje komunikovať, keď sa nachádzajú v malej vzdialenosti od seba, bez použitia mobilných telefonických sietí.

■ Flaming („Chrlenie plameňa“ alebo zverejňovanie urážlivých správ)

Hrubé alebo cholerické správanie počas rozhovoru, alebo chatovania, prípadne v diskusných internetových fórach.

■ MMS

Multimediálne správy/obrazové správy – obrázky a videozáznamy, ktoré môžete poslať a prijímať pomocou mobilného prístroja.

■ Screensaver (Šetrič obrazovky)

Často je to animovaný obrázok zobrazený displeji telefónov, ktoré sú zapnuté, ale nie v činnosti.

■ **Thread (Reťazec)**

Internetový rozhovor prostredníctvom diskusného fóra.

■ **Wallpaper (Pozadie)**

Obyčajne statický obrázok nachádzajúci sa na displeji ako pozadie rôznych menu telefónu. Možno ho meniť.

■ **WAP**

Znamená protokol pre bezdrôtové aplikácie (Wireless Application Protocol). Pomocou bezdrôtových zariadení, ako sú mobilné telefóny, pagery, dvojsmerné rádiá a komunikátory, umožňuje používateľom napríklad prijímať informácie z oblasti spravodajstva a zábavy, posielat' a prijímať e-maily, mať dokonalý prehľad o spotrebe a podobne. Inými slovami, umožňuje zobrazovať v zjednodušenej podobe internetové stránky na displejoch mobilných telefónov.